

СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО РИНКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

Розкрито сутність транскордонного ринку туристично-рекреаційних послуг, особливості його формування та розвитку, окреслено організаційну структуру транскордонного співробітництва в галузі туризму і рекреації. Обґрунтовано необхідність створення відповідних умов для формування високоякісних національного та євро регіональних туристичних і рекреаційних продуктів. Визначено стратегічні завдання розвитку транскордонного ринку туристично-рекреаційних послуг в умовах європейської інтеграції та запропоновано механізми їх реалізації.

Ключові слова: транскордонний ринок, туристично-рекреаційна послуга, транскордонний ринок туристично-рекреаційних послуг, європейська інтеграція.

Постановка проблеми. Транскордонне співробітництво є ефективним підґрунтям для співпраці регіонів України з регіонами країн ЄС, у тому числі щодо забезпечення розвитку рекреаційно-туристичної діяльності між країнами.

Розробка функціональної та результативної Стратегії розвитку транскордонного ринку туристично-рекреаційних послуг та досягнення її стратегічних цілей сприятиме підвищенню добробуту та якості життя мешканців прикордонних територій, створить широкі можливості для успішної реалізації освітніх, культурних, професійних та інших потреб населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку туризму і рекреації в умовах транскордонного співробітництва перебувають у центрі уваги науковців. Зокрема, їх досліджували такі українські вчені, як В. Кравців, В. Павлов, В. Голян, П. Луцишин, В. Євдокименко, Н. Мікула, М. Мальська, С. Писаренко, В. Гоблик. Водночас потребують подальшого вивчення питання механізмів активізації розвитку транскордонного ринку туристично-рекреаційних послуг.

Формулювання цілей статті. З метою визначення стратегічних завдань розвитку транскордонного ринку туристично-рекреаційних послуг в умовах європейської інтеграції у роботі розкрито сутність цього ринку, особливості його формування та розвитку, окреслено організаційну структуру транскордонного співробітництва в галузі туризму і рекреації, обґрунтовано необхідність розробки Стратегії розвитку транскордонного ринку туристично-рекреаційних послуг та запропоновано механізми її реалізації.

Опис основного матеріалу дослідження. Транскордонний ринок туристично-рекреаційних послуг – це сукупність організаційно-економічних відносин між підприємствами туристичної і рекреаційної сфери підприємствами, що забезпечують додаткові та супутні послуги

прикордонних регіонів сусідніх країн та інституцій транскордонного співробітництва, що об'єднує національні регіональні ринки туристичних і рекреаційних послуг і продуктів (у тому числі спільних), з приводу формування, продажу та споживання туристичного і рекреаційного продукту, де задовольняється широкий спектр фізіологічних, матеріальних та духовних запитів туристів і рекреантів.

Поняття транскордонного співробітництва у галузі туризму і рекреації можна визначити як встановлення взаємовідносин між суб'єктами туристичної і рекреаційної діяльності, територіальними громадами, місцевими органами виконавчої влади, громадськими організаціями з відповідними інститутами інших держав і міжнародними організаціями щодо реалізації спільних рішень у галузі туризму і рекреації.

Особливістю транскордонного ринку туристично-рекреаційних послуг є більша кількість суб'єктів ринку, ніж на національному туристично-рекреаційному ринку, зокрема: туристичних і рекреаційних підприємств суміжних регіонів двох сусідніх країн, туристів, рекреантів та органів транскордонного співробітництва. Крім цього, важливим компонентом транскордонного ринку туристично-рекреаційних послуг є пропозиція спільного туристичного і рекреаційного продукту, що об'єднує зусилля кількох сторін у просуванні цього продукту не лише на транскордонному ринку, але й на європейському та світовому ринках туристичних і рекреаційних послуг [1].

Організаційну структуру транскордонного співробітництва формують державні органи, комерційні та громадські організації, основною метою функціонування яких є підтримка співробітництва на визначених прикордонних територіях. На сьогоднішній день основними такими структурами є: в Україні – Рада з питань співробітництва між Україною та Європейським Союзом, Міжвідомча комісія з питань розвитку транскордонного співробітництва та європейської інтеграції; в Європі – Асоціація регіонів Європи, Комітет регіонів ЄС та інші. Суб'єктами транскордонного співробітництва в галузі туризму і

рекреації в Україні є також Управління туризму та курортів, управління (відділи) туризму місцевих органів державної влади, спеціалізовані громадські організації, а також туристичні і рекреаційні підприємства [2].

У програмах транскордонного співробітництва співпраця в галузі туризму і рекреації посідає одне з перших місць, адже туристична і рекреаційна діяльність для більшості регіонів є стратегічними сферами регіонального розвитку. Доцільність транскордонного співробітництва в туристично-рекреаційній діяльності обумовлена високим ступенем залежності цієї сфери від розміщення на відповідних територіях природно-рекреаційних об'єктів та стану довкілля, які формують туристичну і рекреаційну привабливість території, а також специфікою державного регулювання галузі через високу залежність туризму й рекреації від інших галузей національної економіки. За таких умов у розвитку туристично-рекреаційної діяльності на відповідних прикордонних територіях можуть бути зацікавлені регіони різних країн, які поєднані спільними туристичними і рекреаційними об'єктами, проте розділені державним кордоном [3].

На нашу думку, слід розробити такий сценарій розвитку туристичної і рекреаційної галузі в умовах європейського транскордонного співробітництва, який сприятиме забезпеченню сталого розвитку туризму і рекреації через установаження і підтримання рівноваги між збереженням природних та історико-культурних ресурсів, економічними інтересами і соціальними потребами, а також функціонуванням туристичної сфери. Отже, необхідно створити відповідні умови для формування національного та єврорегіональних туристичних і рекреаційних продуктів високої якості.

Вплив держави на економічні, соціальні та природоохоронні чинники забезпечується шляхом реорганізації системи і зміни механізмів управління на державному та місцевому рівнях, запровадження стратегічного планування, відповідного нормативно-правового, інституціонального, наукового, регуляторного, фінансового, методичного забезпечення тощо. При цьому стратегічне планування у сфері туризму здійснюється на основі стратегії соціально-економічного розвитку країни, що забезпечує його цільову спрямованість на поліпшення якості життя населення як основний показник оцінки сталого розвитку [4].

Стратегічними завданнями розвитку транскордонного ринку туристично-рекреаційних послуг визначено:

- створення нормативно-правових, законодавчих, організаційно-управлінських, соціально-економічних умов для перетворення туризму і рекреації на соціально і екологічно орієнтовану, економічно ефективну сферу діяльності, а також забезпечення сталого розвитку туризму і рекреації;

- підвищення ефективності державної політики в галузі туризму і рекреації, формування й впровадження ефективної моделі державного

управління з метою координації, регулювання та захисту інтересів учасників туристично-рекреаційної діяльності;

- посилення ролі місцевих громад та громадських організацій у запровадженні принципів сталого розвитку туризму і рекреації, вдосконалення наявних і уведення в дію нових ефективних механізмів взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади, громадських організацій, органів місцевого самоврядування, наукових і освітніх установ сфери туризму і рекреації [5];

- формування туристично-рекреаційного простору з метою раціонального, а також ефективного використання туристично-рекреаційних ресурсів, розробка і впровадження конкурентоспроможного національного та регіональних туристичних і рекреаційних продуктів;

- сприяння соціальній стабільності і безпеці, територіальній єдності у межах транскордонного об'єднання;

- гарантування безпеки туристів і подорожуючих, захист їхніх конституційних прав та законних інтересів;

- підтримка збереження та розвитку національної культури, створення умов для формування національної самосвідомості, патріотичного виховання дітей і молоді, збереження й відновлення унікальних природних та історико-культурних ресурсів, охорона історичних місць;

- поліпшення інвестиційного клімату у сфері туризму і рекреації, залучення інвестицій у розвиток інженерно-транспортної та комунальної інфраструктур [6];

- раціоналізація використання матеріальних і фінансових ресурсів у сфері туризму і рекреації, наповнення бюджетів усіх рівнів від діяльності туристичної і рекреаційної галузі, збільшення надходження валютних коштів від туризму і рекреації;

- створення робочих місць, сприяння розвитку малого та середнього підприємництва у сфері туризму і рекреації, розширення зайнятості у сільській місцевості завдяки розвитку туризму і рекреації;

- формування рівних можливостей для усіх суб'єктів туристично-рекреаційної діяльності, передумов для розвитку ефективного і прозорого туристично-рекреаційного ринку;

- створення об'єктів туристично-рекреаційної інфраструктури в межах територій з високою концентрацією цінних природних та історико-культурних туристично-рекреаційних ресурсів;

- формування інформаційного простору туризму і рекреації, створення сприятливих умов для забезпечення рівного доступу до інформації у сфері туризму і рекреації [7];

- розробка сучасного механізму державного обліку та контролю за результатами здійснення туристично-рекреаційної діяльності;

- впровадження сучасних методик визначення ролі туризму і рекреації у формуванні макроекономічних показників країни, регіонів;
- розроблення ефективних державної та місцевих програм розвитку туристично-рекреаційної галузі в межах транскордонного об'єднання, економічно обґрунтованих планів їх реалізації, у тому числі в рамках програм соціально-економічного розвитку регіонів;
- розвиток міжнародного співробітництва у сфері туризму і рекреації, поліпшення туристично-рекреаційного іміджу держави [8].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, досягнення стратегічних цілей

сприятиме активізації розвитку транскордонного ринку туристично-рекреаційних послуг, важливим засобом чого виступає застосування кластерної моделі організації діяльності відповідних туристичних і рекреаційних підприємств та інституцій. Розробка й запровадження науково-методичних засад щодо формування і розвитку транскордонних туристично-рекреаційних кластерів як форми територіально-галузевого об'єднання дозволить отримати конкурентні переваги на транскордонному ринку товарів, послуг, праці та капіталу, а також поліпшити інвестиційну привабливість відповідної прикордонної території для потенційних туристів і рекреантів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біль М. Транскордонне співробітництво регіонів України в галузі туризму: сучасний стан та основні напрямки розвитку / М. Біль // *Наук. вісн.* – 2008. – Вип. 2. «Демократичне врядування». – С. 22–33.
2. Стратегія розвитку туристичних регіонів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/aref_tourism/boruschak.htm.
3. Дмитренко В.М. Напрями вдосконалення механізмів розвитку туризму на регіональному та місцевому рівнях // *Держава та регіони. Сер. Державне управління: наук.-вироб. журн. / засн.: Гуманітарний ун-т «Запорізький ін-т держ. та муніцип. упр.»*. – 2007. – №4. – С. 69–74.
4. Попович С. Індустрія міжнародного туризму та його розвиток за сучасних умов // *Львівський національний університет ім. І. Франка. Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини: [зб. наук. пр.] / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка; відп. ред. М. Мальський.* – Л.:ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – Вип. 24. – С. 252–255.
5. Стратегія розвитку туристичних регіонів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/aref_tourism/boruschak.htm.
6. Исмаев Д.К. Маркетинг иностранного туризма в Российской Федерации. Теория и практика деятельности туристских фирм: учеб. пособие. – М.: Мастерство, 2002. – 192 с.
7. Офіційний Інтернет-сайт Наукового центру розвитку туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ncrt.com.ua/index.php?page=strategiya>.
8. Винарська В.С. Роль туризму в економіці країни / В.С. Винарська // *Актуальні проблеми і перспективи розвитку економіки України.* – Луцьк, 2010. – С. 24–26.

REFERENCES

1. Bil' M. Transkordonne spivrobitny`cztvo regioniv Ukrayiny` v galuzi tury`zmu: suchasny`j stan ta osnovni napryamky` rozvy`tku / M. Bil' // *Nauk. visn.* – 2008. – Vy`p. 2. «Demokraty`chne vryaduvannya». – S. 22-33.
2. Strategiya rozvy`tku tury`sty`chny`x regioniv [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu: (http://tourlib.net/aref_tourism/boruschak.htm).
3. Dmy`trenko V. M. Napryamy` vdoskonalennya mexanizmv rozvy`tku tury`zmu na regional`nomu ta miscevomu rivnyax // *Derzhava ta regiony`.* Ser. Derzhavne upravlinnya: nauk.-vy`rob. zhurn. / zasn.: Gumanitarny`j un-t «Zaporiz`ky`j in-t derzh. ta municy`p. upr.» . – 2007. – #4. – S. 69-74.
4. Popovy`ch S. Industriya mizhnarodnogo tury`zmu ta jogo rozvy`tok za suchasny`x umov // *L`vivs`ky`j nacional`ny`j universy`tet im. I. Franka. Visny`k L`vivs`kogo universy`tetu. Seriya: Mizhnarodni vidnosy`ny`:* [zb. nauk. pr.] / L`viv. nacz. un-t im. I. Franka; vidp. red. M. Mal`s`ky`j. – L.:LNU im. I. Franka, 2008. – Vy`p. 24. – S. 252-255.
5. Strategiya rozvy`tku tury`sty`chny`x regioniv [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu: (http://tourlib.net/aref_tourism/boruschak.htm).
6. Y`smaev D.K. Markety`ng y`nostrannogo tury`zma v Rossy`jskoj Federacy`y`. Teory`ya y` prakty`ka deyatel`nosty` tury`stsky`x fy`rm: Ucheb. posoby`e. – M.: Masterstvo, 2002. – 192 s.
7. Oficijny`j Internet-sajt Naukovogo centru rozvy`tku tury`zmu [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu: (<http://ncrt.com.ua/index.php?page=strategiya>)
8. Vy`nars`ka V. S. Rol` tury`zmu v ekonomici krayiny` / V. S. Vy`nars`ka // *Aktual`ni problemy` i perspekty`vy` rozvy`tku ekonomiky` Ukrayiny`.* – Lucz`k, 2010. – S. 24-26